

บทความวิจัย (Research Article)

ฟ้อนหนุ่มเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง Nhum Pao Keng Keawsaochao Hmong

ชมภูณัฐ ชมภูพันธ์* สังกศน์ พรหมศิริ สรินทร คุ่มเขต
จุฑาภรณ์ วิลัยแก้ว พุสดี โกมาสถิต ธนภรณ์ พรหมสอน และยลดา พากักดี
Chomphunat Chomphuphan*, Sungkom Promsiri, Sarinthorn Khumkhet,
Jutaporn Wilaikeaw, Pudsadee Komasathit, Thanaporn Phromson and Yaldada Phakdi

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด หนุ่มเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และชาวม้ง บ้านต๋อนค้อ ตำบลกษะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จำนวน 5 คน ครูผู้สอนนาฏศิลป์ จำนวน 3 คน และนักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวน 10 คน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุดหนุ่มเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง มีขั้นตอนดังนี้ (1) กำหนดแนวคิดการแสดง (2) กำหนดรูปแบบการแสดง (3) กำหนดองค์ประกอบการแสดง (4) ออกแบบท่ารำและการแปรแถว และ (5) ทดลองปฏิบัติการแสดง ทั้งนี้ นำเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยออกแบบดนตรีและเครื่องแต่งกายที่สื่อความหมายถึงการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวลีลาการเป่าแก้งของชาวม้งและความสนุกสนานรื่นเริงในงานเฉลิมฉลอง

2. การถ่ายทอดและนำเสนอนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด หนุ่มเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้งพบว่า (1) แนวคิดของการแสดงเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น (2) ด้านรูปแบบการแสดง นำเสนอในลักษณะรื่นเริง สนุกสนาน (3) ด้านองค์ประกอบดนตรีประกอบสอดคล้องกับแนวคิดของชุดการแสดง และเหมาะสมกับลีลาท่ารำ การแต่งกายเหมาะสม และ (4) การออกแบบท่ารำครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในการแสดงมีการผสมผสานทั้งพื้นเมืองและท่าทางเฉพาะทำให้เกิดความน่าสนใจ

คำสำคัญ: ชาวม้ง แก้ง นาฏศิลป์พื้นบ้าน

Abstract

This research aimed at to creative Thai folk dance called Nhum Pao Keng Keaw Sao Chao Hmong. The target group used in the research consisted of 5local people, 3dramatic arts teachers, and 10students of program in dramatic arts, Loei Rajabhat University. The research was carried out with qualitative method. The findings were as followings.

1. Creative of Thai folk dance called Nhum Pao Keng Keaw Sao Chao Hmong found that the executing process were divided into 5 states, including of (1) concept specification for dramatically

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จังหวัดเลย 42000

Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei 42000

*Corresponding author: chomphunat@yahoo.com

(Received: 1 April 2021; Revised: 1 November 2021; Accepted: 25 November 2021)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2023.36>

danced set (2) define performance pattern (3) specification the acting composition (4) dancing creating and variation row (5) pretest for completed acting. This is presented in folk dance style that the researchers composed the music, and the dresses, this part of the show reveals the joyfulness portraying the relationship of men and women, the blow style of young Hmong musicians, and joyfulness in celebrate.

2. Transmission and present this Thai folk dance yielded in 4 aspects; the first, dramatic concept, to apparently show the native cultural identity, the second, acting pattern presented in a joyful and fun. The third, music is conform with acting concept these meanings and suitable for dance. The fourth, the dance design comprehensive definition of content, there is a mix of both native and unique gestures, which makes it interesting.

Keyword: Hmong, Keng, Thai folk dance

บทนำ

ชาวม้ง เป็นชนเผ่าที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา การแต่งกาย และความเชื่อของตนเอง ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ในส่วนของจังหวัดเลย ชาวเขาเผ่าม้ง ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านตูปค้อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย โดยมีโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีปีใหม่ซึ่งถือเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่ง มีการเฉลิมฉลอง การพบปะกันระหว่างกลุ่มญาติ มี ประเพณีขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส การแข่งขันเกมการละเล่นต่าง ๆ รวมทั้งเป็นโอกาสที่ผู้ใหญ่อนุญาตให้หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยเล่นโต้ตอบกัน เป็นไปในทำนองเกี้ยวพาราสี และได้ใช้โอกาสในการเลือกคู่รัก ทั้งในงานปีใหม่ยังมีการแสดงรื่นเริง โดยเฉพาะการแสดงจาก “แก๊ง” เครื่องดนตรีที่มีรูปลักษณะเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว “แก๊ง” เป็นภาษาม้ง แปลว่า แคน เครื่องดนตรีที่อยู่คู่ชนเผ่าม้งมาช้านาน มีลักษณะการบรรเลงแบบง่ายไม่ซับซ้อน จะบรรเลงได้เฉพาะเพื่อเป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมใหญ่หรือคัมภีร์การประกอบดนตรีที่ระบุไว้ว่าต้องใช้ดนตรีเท่านั้น เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ พิธีขึ้นปีใหม่ (บุญลอย จันทรทอง, 2546: 23) ในพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ แก๊งจะทำหน้าที่สำคัญในการนำทางดวงวิญญาณผู้ล่วงลับให้เดินทางกลับไปหาบรรพชน แต่ละท่วงทำนองล้วนมีความหมายบอกเล่าเรื่องราวที่สื่อประสานระหว่างโลกมนุษย์และโลกวิญญาณตามความเชื่อของกลุ่มชน สำหรับพิธีขึ้นปีใหม่ม้ง เมื่อใช้บทเพลงที่แตกต่างกันความหมายที่สื่อก็จะเปลี่ยนไป แก๊งจึงนำมาใช้เพื่อความรื่นเริง โดยเป็นการแสดงความสามารถในการใช้ “แก๊ง” อุปกรณ์คู่กายของชาวม้ง เพื่อสื่อถึงการบอกรักต่อหญิงสาว และภายหลังเมื่อมีคนภายนอกชนเผ่าเข้าร่วมงานปีใหม่ม้ง จึงมีการใช้ทำดนตรีประกอบเพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้เข้าร่วมงาน การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านชุดหนุ่มเป่าแก๊งเกี้ยวสาวชาวม้ง จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลของชนเผ่าม้งผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงในรูปนาฏศิลป์พื้นบ้าน สื่อออกมาให้เห็นเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตชนเผ่าที่ถ่ายทอดความเข้าใจของคนรุ่นหลัง เพื่อสืบสานวัฒนธรรม แสดงถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และประเพณีชนเผ่าม้งเพื่อสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จัก และส่งเสริมศิลปะด้านการแสดงต่อไป

วัตถุประสงค์

สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด หนุมเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้ง

วิธีการวิจัย

ผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้มีแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ และแนวคิดการประดิษฐ์ ทำรำเชิง ของพจน์มัลย์ สมรรถบุตร มาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษา ภาคนาม ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย แบ่งได้ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านเครื่องดนตรี การแสดง และประเพณีของชนเผ่าม้ง เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์การแสดง คือ ประธานสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลกกสะท้อน พ่ออย่างเจ๋ ป่าคา ปราชญ์ด้านดนตรีประจำหมู่บ้าน และชาวม้งอาวุโสบ้านตูปคือ ตำบล กกสะท้อน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จำนวน 5 คน

2) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการให้ข้อเสนอแนะ และวิพากษ์การแสดง คือ ครูผู้สอนนาฏศิลป์ใน จังหวัดเลย ที่มีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง จำนวน 3 คน

3) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการถ่ายทอดการแสดง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป ภูมิปัญญาด้านดนตรี การแสดง และประเพณีของชนเผ่าม้ง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ และวิพากษ์ชุดการแสดง ที่สร้างสรรค์ขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียม/วางแผนดำเนินการวิจัย ศึกษาเอกสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สร้างเครื่องมือในการวิจัย และติดต่อประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2) ศึกษาบริบทชุมชน องค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านเครื่องดนตรี การแสดง และประเพณีเพื่อให้ได้ข้อมูลกำหนดประเด็นที่ต้องการนำเสนอเป็นชุดการแสดงโดยการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านด้าน ดนตรี และชาวม้งบ้านตูปคือ ตำบลกกสะท้อน อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย

3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเข้าสู่กระบวนการตีความหมาย สำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง

4) การสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้าน มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ คือ

(1) สร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดง ซึ่งได้แก่ สร้างสรรค์ดนตรี กำหนดผู้แสดง และ ออกแบบเครื่องแต่งกาย

(2) ออกแบบทำรำชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน หนุมเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้งจากข้อมูล ที่ได้จากการวิเคราะห์ ตามแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ และนาฏศิลป์พื้นบ้าน

(3) ทดลองปฏิบัติการแสดง โดยถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านให้แก่ นักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

5) วิพากษ์ชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ชุดการ แสดงซึ่งสอดคล้องและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้ถูกต้อง เหมาะสมตามหลักแห่งนาฏศิลป์

6) ปรับปรุงแก้ไขนาฏศิลป์พื้นบ้านตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำเสนอ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง เป็นการคืนข้อมูลแก่คนในชุมชน เพื่อให้ได้ชุดการแสดงซึ่ง สอดคล้อง และสามารถนำเสนอเรื่องราวที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

7) สรุปผลการวิจัย/นำเสนอผู้เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปความเชิงพรรณนา นำไปสู่กระบวนการตีความหมายสำหรับสร้างสรรค์ชุดการแสดงต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างสรรคนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง

การสร้างสรรคนาฏศิลป์พื้นบ้าน หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง ผู้วิจัยนำแนวทางมาจากแนวคิด แนวคิดด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชนเผ่า การแสดงท้องถิ่น แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำ โดยยึดหลักองค์ประกอบ และ หลักในการจัดการแสดง มาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กำหนดแนวคิดของชุดการแสดง กล่าวถึงประเพณีปีใหม่ม้งที่มีการเฉลิมฉลอง ขอพรจากสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส มีการละเล่นอันเป็นเอกลักษณ์การแสดงรื่นเริง การเล่นเครื่องดนตรีเฉพาะของชนเผ่ารวมทั้ง เป็นโอกาสที่หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยกัน การวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดแนวคิดของการแสดงให้สื่อความสนุกสนานของ เทศกาล ลักษณะท่าทางการเป่าแก้งของชายหนุ่มเพื่อแสดงความสามารถให้หญิงสาว จบลงด้วยการเกี่ยวพาราสี ระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว ได้ชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้ง เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของ ชาวม้งบ้านตูป้อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย

2) กำหนดรูปแบบของชุดการแสดง หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้งเป็นการเล่าเรื่องราวของชาย หนุ่มหญิงสาวชาวม้งที่ร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญของชนเผ่า การเล่นดนตรีของชายหนุ่มผสมผสานการเกี่ยวพาราสี ทำให้ท่าทางที่นำเสนอของผู้แสดงต้องอยู่ในรูปของลีลาท่ารำที่สามารถแสดงออกมาได้อย่างอิสระ สื่อถึงความแข็งแรง สดใสร่าเริง สนุกสนานผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปแบบของชุดการแสดง หนุมเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวม้งในลักษณะของ นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์

3) กำหนดองค์ประกอบการแสดง ซึ่งได้แก่ ดนตรี ผู้แสดง การแต่งกาย และอุปกรณ์ ประกอบการแสดง ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดต้องกำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับแนวคิดของชุดการแสดง แนวคิดการ ประดิษฐ์การแสดงพื้นเมืองอีสานและนาฏศิลป์ไทย ดังนี้

(1) ดนตรีและเพลงร้อง ด้วยแนวคิดของการแสดงสื่อลีลาการเป่าแก้ง ของชายหนุ่มและ การเกี่ยวหญิงสาว การเดินตามทำนองแก้งให้มีลีลาและอารมณ์ที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์ท่วงทำนองเดิมของชน เผ่าที่มีแต่เสียงแก้ง ให้เร้าใจมากยิ่งขึ้น โดยใช้กลองเป็นตัวเสริมให้มีจังหวะท่วงทำนองที่ชัดเจน ดนตรีช่วงแรกจะมี จังหวะค่อนข้างช้า นำเสนอลีลาความสามารถในการเป่าแก้งของชายหนุ่มชาวม้ง ต่อมาเพิ่มจังหวะให้คึกคักขึ้นขึ้น แทรกจังหวะกลองประกอบเพื่อนำเสนอลีลาการเต้นประกอบการเป่าแก้งของชายหนุ่ม ดนตรีช่วงกลางจะเริ่มเร็วขึ้น ช่วงสุดท้ายดนตรีจะมีจังหวะเร็วให้ทำนองสนุกสนานเร็วกว่าช่วงแรก เพื่อสื่อลีลาการเต้นของหญิงสาวและชายหนุ่ม ในทำนองแก้ง ที่เน้นความสนุกสนานรื่นเริง

(2) ผู้แสดง กำหนดให้ใช้ผู้แสดงชาย จำนวน 5 คน ที่มีรูปร่างใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิด ความสมดุลและเป็นเอกภาพ ส่วนผู้แสดงหญิง จำนวน 5 คน เลือกที่มีรูปร่างเหมาะสมกับผู้แสดงฝ่ายชาย เพื่อให้

สามารถรำคู่กันได้อย่างสอดคล้องประสานกลมกลืน สามารถรักษาระเบียบแถวให้สม่ำเสมอและได้ภาพการแสดงที่มีความเป็นเอกภาพ

(3) การแต่งกาย ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าม้งโดยเน้นลวดลาย สี สัน ที่มีความสวยงาม เพื่อสื่อถึงความใส่ใจประณีตละเอียดอ่อนสื่อผ่านลวดลายของการปักผ้าของชุดชนเผ่า และใส่เครื่องประดับให้มีความสวยงามมากขึ้น แบ่งเป็น

- การแต่งกายนักแสดงชาย ประกอบด้วย เสื้อป้ายสีดำตัวสั้นแขนยาวปักลวดลายตรงอกและปลายแขน (เสื้อ เรียกว่า ซอว) สวมกางเกงสีดำ เป้ากางเกงกว้างหย่อนต่ำ ปลายขาแคบชายผ้าทั้งสองข้างปักลวดลาย (กางเกง เรียกว่า จือ) ใช้ผ้าคาดเอวสีแดงทั้งชายสองข้าง คาดทับด้วยเข็มขัดเงิน (ผ้าคาดเอว เรียกว่า รั้ง) สวมสร้อยเงินแทนห่วงเงินรอบคอ

- การแต่งกายนักแสดงหญิง ประกอบด้วย เสื้อเอวลอยแขนสามส่วนผ่าหน้า ตกแต่งลวดลายตรงอกและปลายแขน สวมกระโปรงทอดด้วยผ้าป่านไยก็ญซง พับเป็นพลีทเล็ก ๆ กั้นชายกระโปรงและปักด้วยด้ายสีต่าง ๆ (กระโปรง เรียกว่า ต๊ะ) มีผ้าผืนยาวปักลวดลาย ห้อยชายปิดกระโปรง คาดเอวสีดำมีพู่เป็นชายครุย (ผ้าคาดเอวหญิงในงานปีใหม่ เรียกว่า ฉาหลัว) สวมสนับแข้งสีดำ สวมหมวก พร้อมเครื่องประดับเงิน

ภาพ 1 การแต่งกายผู้แสดง หนุ่มเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้ง

(4) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการแสดง ได้แก่ แก้ง (Qeej) เป็นภาษาม้ง แปลว่า แคน ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ชนิดหนึ่งของชาวม้ง “แก้ง” แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนท่อของแก้ง เรียกว่า ลำแก้ง (ดีแก้ง) มีทั้งหมด 6 ท่อ คือ ดีลัว ดีสู๋ ดีเค่ง ดีตือ ดีบู๋ ดีโล เป็นตัวให้ระดับเสียงที่ต่างกัน ส่วนที่สอง เรียกว่า ตัวแก้ง (เต้าแก้ง) เชื่อมต่อกับลำแก้งด้วยการเจาะรู ส่วนปลายของตัวแก้งเป็นท่อสำหรับเป่ามีลักษณะเรียวยาวต่อท่อขนาดเล็กเพื่อใช้เป็นปากเป่า ส่วนปลายสุดของตัวแก้ง ผึงตรงข้ามปากเป่ามีวาล์วสำหรับหมุนเพื่อระบายน้ำลาย ทั้งนี้ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง เป็นการจำลองมาเพื่อใช้ในการแสดงเท่านั้น

ภาพ 2 อุปกรณ์ประกอบการแสดง กัง หรือแคนม้ง

5) การออกแบบท่ารำและการแปรแถว นำแนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำ ทั้งจากนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ภาษานาฏศิลป์ผสมผสานกิริยาท่าทางตามธรรมชาติ และการสื่อภาษาด้านร่างกาย ส่วนใหญ่กำหนดลักษณะท่ารำที่เน้นลีลาการเป่าแก้งของชายม้ง การเดินตามทำนองและการร่ายรำเกี่ยวพาราสี จากนั้นจัดให้มีการแปรแถวเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับท่ารำ และผู้แสดง แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง และในแต่ละตอนจะนำเสนอท่ารำตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป่าแก้ง นำเสนอลีลาการเป่าแก้ง ที่เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผสานท่าทางธรรมชาติการเป่าแก้งอวดความสามารถของชายชาวม้ง กับการเดินของชนเผ่า แสดงความแข็งแรงแต่อ่อนโยน ลีลาการใช้เท้าที่ดูแข็งแกร่งงดงาม

ภาพ 3 ตัวอย่างท่ารำช่วงที่ 1 เป่าแก้ง

ช่วงที่ 2 รื่นเริง แสดงภาพความสนุกสนานรื่นเริงของหญิงชาวม้งที่เฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ของชนเผ่า ร่วมกันร่ายรำประกอบท่วงทำนองกัง ท่ารำแสดงออกถึงความอ่อนหวาน พร้อมเพรียงสนุกสนานของหญิงชาวม้ง ประกอบการเป่าแก้งของชายหนุ่ม

ภาพ 4 ตัวอย่างท่ารำช่วงที่ 2 รื่นเร้ง

ช่วงที่ 3 เกี้ยวพา นำเสนอภาพความสนุกสนานของเทศกาลปีใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้พบปะพูดคุย รวมถึงการเกี้ยวพาราสีกัน ท่ารำสื่อถึงความสนุกสนานในการร่วมงานประเพณี และลีลาท่ารำที่สอดคล้องสัมพันธ์กันของชายหนุ่มหญิงสาว

ภาพ 5 ตัวอย่างท่ารำช่วงที่ 3 เกี้ยวพา

2. ผลการถ่ายทอดและนำเสนอนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด หนุ่มเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้ง

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านโดยยึดหลักการทฤษฎีต่าง ๆ มาเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการแสดง ต่อมาได้ทดลองปฏิบัติการแสดงให้ครอบครัวประกอบ โดยถ่ายทอดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นให้นักศึกษาศาขวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อตรวจสอบลีลาท่ารำ การเคลื่อนไหว และการแปรแถวให้สัมพันธ์กับดนตรี เพลงร้อง เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง หลังจากนั้น นำเสนอชุดการแสดงให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นครูผู้สอนนาฏศิลป์ที่มีประสบการณ์ และมีผลงานออกแบบชุดการแสดงนาฏศิลป์ของตนเองให้ข้อเสนอแนะ และวิพากษ์การแสดง ผลการวิจัย ดังนี้

- 1) ด้านแนวคิดของการแสดงสื่อถึงความสนุกสนานรื่นเริงของชนเผ่า การแสดงมีเอกลักษณ์โดดเด่น
- 2) ด้านรูปแบบการแสดง นำเสนอในลักษณะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ เน้นเอกลักษณ์ชนเผ่า สื่อถึงความเรียบง่าย รื่นเร้ง สนุกสนานอย่างชัดเจน
- 3) ด้านองค์ประกอบการแสดง

(1) ดนตรีประกอบสอดคล้องกับแนวคิดของชุดการแสดง และเหมาะสมกับท่ารำ มีการผสมผสานท่วงท่าที่สัมพันธ์กับจังหวะกลองสื่อถึงความเป็นดนตรีชนเผ่าชัดเจน

(2) ผู้แสดง จำนวนผู้แสดง รูปร่าง เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง ผู้แสดงคู่ชาย-หญิง รูปร่างเหมาะสมกัน

(3) การแต่งกาย ออกแบบได้เหมาะสมกับแนวคิด และลีลาท่ารำ สื่อถึงความเป็นชนเผ่า มีความคล่องตัวไม่เป็นอุปสรรคต่อการรำหรือการเคลื่อนไหว

4) การออกแบบท่ารำ ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในการแสดง สื่อความหมายได้ดี มีการผสมผสานทั้งพื้นเมืองและท่าทางเฉพาะทำให้เกิดความน่าสนใจ เหมาะสมกับอารมณ์เพลง การเปลี่ยนตำแหน่งในขณะท่าเชื่อมทำให้การแสดงไม่น่าเบื่อหน่าย

ผลการนำเสนอ การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด หนุ่มเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้งเพื่อคืนข้อมูลแก่คนในชุมชนพบว่า ชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สามารถนำเสนอเรื่องราวที่สื่อถึงความเป็นชนเผ่าม้งได้อย่างมีเอกลักษณ์ สามารถเป็นตัวแทนของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

หนุ่มเป่าแก้งเกี้ยวสาวชาวม้ง การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยมีแนวคิดหลักที่สื่อถึงความสนุกสนานของเทศกาลแสดงภาพงานรื่นเริง พบปะพูดคุย การละเล่น เกี้ยวพาราสีกัน แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวม้งบ้านตูปค้อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นการสร้างการรับรู้ให้ชุมชนให้สามารถเข้าใจเรื่องราวตามลำดับ สร้างสรรค์ขึ้นจากการเลียนแบบชีวิต เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ (สโตส พันธุมโกมล, 2538) เป็นการนำภาพจากประสบการณ์และจินตนาการของมนุษย์มาผูกเป็นเรื่อง และจัดเสนอในรูปแบบการแสดง โดยมีผู้แสดงเป็นผู้สื่อความหมายและเรื่องราวต่อผู้ชม แนวคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ หากสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างสนุกสนาน ไม่ซับซ้อน สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชมแล้ว ก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา ที่การถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งยังมีการถ่ายทอดออกมาในรูปแบบการบันเทิงที่สอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหา (สามารถ จันทรสุรีย์, 2534: 55) นอกจากนี้ รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อเรื่องราววิถีชีวิตของชนเผ่าที่มีความน่าสนใจและแตกต่างจากถิ่นอื่น นำเสนอผ่านท่าทางการเล่นดนตรีลีลาท่ารำการเต้นที่เลียนแบบการละเล่นประจำเผ่า สอดคล้องกับแนวคิด ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554: 38) ที่ให้แนวคิดของนาฏศิลป์สร้างสรรค์ว่า เป็นการคิดประดิษฐ์ท่ารำ หรือการออกแบบท่ารำ การประพันธ์เพลง การแต่งกายขึ้นใหม่ โดยอาจยังคงโครงสร้างแบบแผนเดิม เช่น ยังคงใช้ลีลาท่ารำของนาฏศิลป์ไทย หรืออาจจะผสมผสานกับลีลาท่าทางตามสำเนียงเพลงของภาษาอื่น ตามความเหมาะสมของชุดการแสดง

สำหรับองค์ประกอบของการแสดงประกอบด้วย ดนตรี ผู้แสดง การแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบการแสดงพื้นบ้านที่เรียบง่าย แต่แฝงด้วยความสนุกสนาน สอดคล้องแนวคิดที่ว่า นาฏศิลป์เป็นศิลปะการแสดงในด้านการพ่อนรำซึ่งมนุษย์ได้ประดิษฐ์ท่ารำให้วิจิตรพิสดาร อาศัยการบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย (ฉันทนา อุดมสิน, 2531: 1) โดยการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านจะมีลักษณะเรียบง่าย แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพราะนาฏศิลป์พื้นบ้านมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตพื้นบ้าน (ปราณี วงศ์เทศ, 2525: 330) ดนตรีและเพลงร้อง สร้างสรรค์จากท่วงทำนองเดิมของเผ่าม้งที่เน้นแต่เสียงแก้ง ปรับให้เร้าใจมากยิ่งขึ้น โดยใช้กลองเป็นตัวเสริม ผสานจังหวะซ้ำเร็วที่เน้นความสนุกสนานรื่นเริง แต่ยังคงใช้ลายแก้งเดิมเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของเครื่องดนตรีโบราณของเผ่าม้ง ผสานเครื่องดนตรีประกอบการพ่อนรำของอีสานที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เรียบง่าย เป็นการเน้นบทบาทของเสียงที่สามารถสร้างบรรยากาศและเป็นอีกสื่อหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมเห็นลักษณะพิเศษของตัวละครได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (จารุณี หงส์จารุ, 2558: 116) การคัดเลือกผู้แสดงที่มีทักษะการรำรำที่อ่อนช้อย งดงาม แต่ละฝ่ายมีฝีมือใกล้เคียง รูปร่างใกล้เคียงกัน (สมศักดิ์ บัวรอด, 2558: 113) ร่ายรำได้สอดคล้องประสานกลมกลืน และสามารถรักษาระเบียบแถวให้สม่ำเสมอเพื่อให้ได้ภาพการแสดงที่มีความเป็นเอกภาพ การแต่งกายของผู้แสดงออกแบบโดยใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าม้ง โดยเน้นลวดลาย สี สัน ที่มีความสวยงาม เพื่อสื่อถึงความใส่ใจประณีตละเอียดอ่อน โดยสื่อผ่านทางลวดลายของการปักลายผ้าของชุดชนเผ่า และใส่เครื่องประดับให้มีความสวยงามมากขึ้น แต่คำนึงถึงความคล่องตัวในการแสดง ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวบนเวที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่านักนาฏยประดิษฐ์ต้องกำหนดรูปแบบและแนวทางของฉาก เครื่องแต่งกายให้ตอบสนอง และส่งเสริมการแสดงอย่างเหมาะสม (สุพล วิรุฬห์รักษ์, 2543: 219) เครื่องแต่งกายมีบทบาทในการ

เสริมให้กับภาพที่จะปรากฏบนเวที ทำหน้าที่เหมือนเครื่องมือในการส่งสารซึ่งสามารถบอกรายละเอียดของตัวแสดง (ศิลปกรรมศาสตร์ และคณะ, 2545: 47)

ผู้วิจัยการออกแบบท่ารำและการแปรแถว นำแนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำ ทั้งจากนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ภาษานาฏศิลป์ผสมผสานกิริยาท่าทางตามธรรมชาติ และการสื่อภาษาด้านร่างกาย ส่วนใหญ่กำหนดลักษณะท่ารำที่ เน้นลีลาการเป่าแก้งของชายมั่ง การเดินตามทำนองและการร่ายรำเกี่ยวพาราสีซึ่งสอดคล้องอมรา กล้าเจริญ (2531: 2) ที่กล่าวว่าท่ารำเกิดจากการที่มนุษย์ดัดแปลงท่าทางมาจากทางธรรมชาติ และการบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการฟ้อนรำ และนำหลักการประดิษฐ์ท่ารำพื้นเมือง โดยการศึกษาท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่นแล้วนำมา ประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่ารำ ให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในระบำ ชุดนั้น ๆ โดยส่วนใหญ่ได้กำหนดให้แต่ละท่า สื่อความหมายแตกต่างกันออกไป (พจนมัลย์ สมรรถบุตร, 2538: 52-54) นอกจากนี้ การนำเสนอเรื่องราวของการ ร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญของชนเผ่า ผ่านการเล่นดนตรีของชายหนุ่มผสมผสานการเกี่ยวพาราสีหญิงสาวชาวมั่งด้วย ลีลาท่าทางที่นำมาจากธรรมชาติ ยังสอดคล้องกับ การสร้างสรรค์การแสดงชุด มั่นนิ บาแตช ที่กำหนดท่ารำประดิษฐ์ ขึ้นโดยเลียนแบบกิริยาท่าทางที่เป็นธรรมชาติของชาวมั่นนิชาย-หญิงหลังจากออกป่าล่าสัตว์มาได้ก็จะมีกรรลอง พบปะสังสรรค์กัน และร่ายรำเกี่ยวพาราสี ความสวยงามของท่ารำอยู่ที่กระบวนท่าที่มีลักษณะของ การเล่นดนตรี ของชนเผ่ามั่นนิ การหยอกล้อระหว่างผู้แสดงชายและผู้แสดงฝ่ายหญิง ด้วยท่าทางที่เป็นธรรมชาติตามวิถีชีวิตของ ชาวป่า (พรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร, 2564: 128-129) และสอดคล้องกับการสร้างสรรค์การแสดงชุด สะโนเกี่ยวสาว ที่ นำเสนอเอกลักษณ์ของชาวเยอ อำเภอรามไธสง จังหวัดศรีสะเกษ โดยประยุกต์ให้สะโนมีจุดเด่นเป็นอุปกรณ์ของ นักแสดงฝ่ายชาย ถือสะโน เน้นลักษณะการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาว โดยผู้ชายเป่าสะโนเกี่ยวสาว ด้วยท่าเป่า สะโนมีลีลาท่ามดตะแมงสมชายชาตรีแข็งแกร่งเป็นที่ต้องตาของหญิงสาว ส่วนท่ารำของหญิงสาวจะอ่อน ซ้อย สวยงาม มีความเชื่องช้าและรักนวลสงวนตัว (วาสนา ร่มโพธิ์ และคณะ, 2563: 91-92) จากนั้น จัดให้มีการแปร แถวเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับท่ารำ เป็นกลวิธีที่จะทำให้แถวเปลี่ยนแปลงเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อ เปลี่ยนอิริยาบถ ทำให้ผู้ชมไม่เกิดความเบื่อหน่าย ขวนติดตามตลอดชุดการแสดง

ทั้งนี้ในกระบวนการถ่ายทอดและนำเสนอนาฏศิลป์พื้นบ้าน ได้ทดลองปฏิบัติการแสดงให้ครบ องค์ประกอบ โดยถ่ายทอดให้นักศึกษาวิชานาฏศิลป์ เพื่อตรวจสอบลีลาท่ารำ การเคลื่อนไหว และการแปรแถว หลังจากนั้นจึงนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์การแสดง ส่วนขั้นตอนที่เป็นการตรวจทาน ทำให้ได้ชุดการแสดงซึ่ง สอดคล้อง และสามารถนำเสนอเรื่องราวที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น คือกระบวนการคืนข้อมูลแก่คนในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

นาฏศิลป์พื้นเมือง ชุด หนุ่มเป่าแก้งเกี่ยวสาวชาวมั่ง มีแนวคิดสื่อความสนุกสนานของเทศกาล ลักษณะ ท่าทางการเป่าแก้งของชายหนุ่มเพื่อแสดงความสามารถให้หญิงสาว จบลงด้วยการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหนุ่มหญิง สาว เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวมั่งบ้านตูปคือ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านช้างจังหวัดเลย นำเสนอผ่านนาฏศิลป์ พื้นเมืองสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น สร้างสรรค์ดนตรี การแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อเสริมการนำเสนอ เรื่องราวให้น่าสนใจ ผ่านกระบวนการออกแบบท่ารำให้ครอบคลุมความหมายของแนวคิดของการแสดง ชุดการแสดง ที่สร้างสรรค์ขึ้น มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สามารถนำเสนอเรื่องราวที่สื่อถึงความเป็นชนเผ่ามั่งได้อย่างมี เอกลักษณ์ สามารถเป็นตัวแทนของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- คณะศิลปกรรมศาสตร์. (2545). *การแสดงและการออกแบบ*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จารุณี หงส์จารุ (2558). เสี่ยงในละคร ใน *ปริทัศน์ศิลปการละคร*. นพมาศ แวหวงส์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทนา อุดมสิน. (2531). *นาฏศิลป์และการละครระดับประถมศึกษา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). *ศิลปะการออกแบบท่าเต้น (นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์)*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- บุญลอย จันทรทอง. (2546). *ดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- พจน์มัลย์ สมรรถบุตร. (2538). *แนวความคิดประดิษฐ์ท่าเต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- พรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร. (2564). การสร้างสรรค์การแสดงชุด มั่นนิบาตเดช. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(1), 128-129.
- วาสนา ร่มโพธิ์, ศุภรัตน์ ทองพานิชย์, พูลทองใจ ซึ่งรัมย์, กฤษณ์เดชินทร์ เสกฐานโชติจินดา, และสุรเดช เนียมคำ. (2563). สะเนกี่ยวสาว ใน *การนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย ประจำปี 2563*. (น.91-94) ลพบุรี: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. สืบค้นจาก http://bpi.ac.th/images/bpi_document/Research/2020_Lopburi.pdf.
- สดใส พันธุมโกมล. (2538). *ศิลปะของการแสดง [ละครสมัยใหม่]*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ บัวรอด. (2558). *การสร้างละครเวที*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สามารถ จันทรสุรีย์. (2534). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ใน การลุ่มมานาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา กล้าเจริญ. (2531). *สุนทรียนาฏศิลป์*. กรุงเทพฯ: โอ เอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.